

SESSİZ DÖNEM TÜRK SİNEMA TARİHİ (1895-1922)

Serkan Şavk

İzmir Ekonomi Üniversitesi İletişim Fakültesi

Öz

Ali Özuyar'ın *Sessiz Dönem Türk Sinema Tarihi (1895-1922)*, bugüne kadar Osmanlı İmparatorluğu'nda erken sinema tarihi hakkında yayınlanan en kapsamlı monografidir. Bu eleştiri yazısında, kitabın içeriğini kısaca tanıtır literatürdeki önemine işaret ettikten sonra bazı eleştirel fikirler ifade edeceğim.

Silent Period Turkish Cinema History (1895-1922)

Abstract

Sessiz Dönem Türk Sinema Tarihi [Silent Period Turkish Cinema History] (1895-1922) by Ali Özuyar is the most comprehensive monograph published so far on early cinema in the Ottoman Empire. This review introduces the content of the book, points out its place in the literature, and reflects on some critical ideas.

Ali Özuyar (2017). *Sessiz Dönem Türk Sinema Tarihi (1895-1922)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 407 s.

Özuyar'ın, sinemanın Türkiye'deki tarihsel gelişimine vakfettiği eserinin en son ve kapsamlı parçasını oluşturan *Sessiz Dönem Türk Sinema Tarihi*, yazarın daha önce yayınlanan *Bâbîâlî'de Sinema* (2004), *Devlet-i Aliyye'de Sinema* (2007) ve *Türk Sinema Tarihinden Fragmanlar* (2013) çalışmalarının geliştirilmiş versiyonu niteliğinde. Aynı yazarın, *Sinemanın Osmanlıca Serüveni* (1996, 2. baskı: 2008) ve *Sessiz Dönem Türk Sinema Antolojisi* (2015) çalışmaları ise bu son kitaba eşlik edecek açıklamalı kataloglar ve metin seçkileri olarak görülebilir. Nitekim, bu iki çalışmada Özuyar, sinema tarihine kaynaklık eden Osmanlıca süreli yayınların bir bakiyesini sunarak örnek metinlerin transkripsiyonlarını yayınlamıştı.

Sessiz Dönem Türk Sinema Tarihi dört bölümden oluşuyor. Bu bölümlerde İstibdat, II. Meşrutiyet, I. Dünya Savaşı, Mütareke ve İşgal dönemlerinde sinema konusunda yaşanan gelişmeler, belirleyici kişi, kurum ve olaylar çerçevesinde anlatılmış. Özuyar, 20 yılı aşkın süredir arşiv ve kütüphanelerin kapısını aşındıran bir araştırmacı. Onun, Dahiliye Nezareti başta olmak üzere Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nin çeşitli fonlarıyla, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi ve Türk Kızılayı arşivlerinde, ayrıca onlarca süreli yayına ait koleksiyonlarda sürdürdüğü çalışmalara dayalı olan bu kitap, Osmanlı sinema tarihine ilişkin bugüne kadar yayınlanan en kapsamlı monografi olma niteliğinde. Özuyar'ın sinema yazarlığından beslenen ve arşiv araştırmasına dayanan yaklaşımı kitaba önemli bir nitelik daha ekliyor. Özuyar, belgelerde karşılaştığı olay ve süreçlerin izini sürerek bunları hikâye ediyor, böylece farklı aktörlerin değişen reflekslerini ve aktörler arasındaki gerilimleri ortaya koyuyor.

Kitabın başlığında "Türk Sinema Tarihi" kavramının kullanılması, bunun ulusal sinema tarihyazımına eklenenecek bir çalışma olduğu izlenimini uyandırıyor. Ayrıca yazarın ele aldığı tarih aralığını, sessiz sinema açısından bir kırılma ifade etmemesine karşın Osmanlı Devleti'nin ortadan kalktığı 1922 yılında sonlandırması bu izlenimi güçlendiriyor (*Sessiz Dönem Türk Sinema Antolojisi*'nde bu aralık 1928'e kadar getirilmişti). Bununla beraber, kitapta ulusal sinema tarihyazımında bugüne kadar ifade edilen semptomatik argümanlarla eleştirel ilişki kuran, belge ve olgulara dayalı bir yaklaşım benimsenmiş.

Sessiz Dönem Türk Sinema Tarihi

(1895-1922)

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

Ali Özuyar

Yanı sıra, Müslüman/ Türk bireyleri merkeze alan bir anlatı yerine Osmanlı'da sinemanın çok katmanlı ve kültür-lerarası bir alan olarak geliştiğini ortaya koyan bir bilgi dizisi kurulmuş.

Medya tarihi araştırmalarında karşılaştığımız yaygın sorunlardan bazılarının bu kitap için de geçerli olduğunu söylemek gerekiyor. Özuyar, hakkında gelişmekte olan büyük literatürlerin bulunduğu iki ayrı konunun, geç dönem Osmanlı ve erken sinema tarihlerinin kesişimin-

de bir çeşit sondaj çalışması gerçekleştiriyor. Ancak bunu yaparken her iki alanda son yıllarda ifade edilen güncel yaklaşımlardan fazla yararlanmadığını görüyoruz. Bunun yanı sıra, bölümler siyasi tarih esas alınarak kurgulandığı için kaçınılmaz olarak sinema ortamının siyasi tarihin etkisi altında şekillendiği izlenimi oluşmuş. Bir başka ifadeyle söylemek gerekirse kültürel olanın ikincil planda kaldığı örtük bir tarihsici bakış açısı ortaya çıkmış. Elbette hem devlet aygıtının karar ve uygulamaları hem de siyasi tarihin akışı sinema ortamı üzerinde etkiliydi. Ancak toplumsal süreç ve dinamikler de en azından aynı oranda belirleyiciydi. Son olarak, sinemanın Osmanlı coğrafyasının İstanbul dışındaki kentlerindeki gelişimine kitapta çok sınırlı olarak yer verilmiş. Başka medya tarihi çalışmalarında da karşımıza çıkan bu yaygın sınırlarına rağmen, *Sessiz Dönem Türk Sinema Tarihi* özgün ve titizlikle yazılmış bir monografi. Türkiye'nin yanı sıra Balkan ve Orta Doğu sinemaları üzerine çalışan araştırmacılar için de önemli bir başvuru kaynağı olacağı muhakkak. Önümüzdeki yıllarda İngilizceye çevrilererek daha fazla okuyucuya ulaşacağını ümit ediyorum.